

Irrigatsiya va melioaratsiya

МАВЗУСИДА

РЕФАРАТ

Маъруза.Ерлар рекультивацияси

Режа:

1. Ўзбекистон Республикаси ер фонди ва уларнинг микдорий ва сифат жиҳатидан тоифаланиши.
2. Ерларни рекультивациясининг мохияти ва зарурияти.
3. Рекультивация босқичлари (техник ва биологик рекультивация)

- Ўзбекистон Республикасининг ер фонди 44,74 млн. Гектарга тенг бўлиб, ер фондининг ер тоифалари бўйича тақсимланиши ерларнинг табиий ва иқтисодий шароити, ерларнинг таркиби ва сифати билан ўзаро боғлиқдир. Ерларни микдорий ва сифат жиҳатидан куйидагича тоифалаш мумкин:
 - 1. Қишлоқ хўжалик ерларида (29,6 млн.га, 66,2%).
 - 2. Аҳоли пунктлари ерлари (0,5%).
 - 3. Саноат транспорт, алоқа, мудофаа ва бошқа мақсадларга мўлжалланган ерлар (4,1%).
 - 4. Табиатни муҳофаза қилиш, соғломлаштириш, рекреацион ва тарих-маданият мақсадида мўлжалланган ерлар (0,1%).
 - 5. Ўрмон фонди ерлари (16,4%).
 - 6. Сув фонди ерлари (1,4%).
 - 7. Захира ерлари (11,3%).

- Қишлоқ хўжалик ерларига суғориладиган ерлар 4300 минг.га (14,5%), шу жумладан ҳайдаладиган ерлар 4073 минг.га (13,7%), кўп йиллик дарахтзорлар 361,3 минг.га (1,2%), пичанзорлар 122,4 минг.га (0,4%) ва яйловлар 24261,3 минг.га (81,6%), киради.
- Республикаиз худудида шамол ва сув эрозияси ҳар йили қишлоқ хўжалиги каттаиктисодий зарар келтириб унга қарши курашмаслик йил сайин кўплаб қишлоқ хўжалигидаги ер майдонларининг қишлоқ хўжалиги оборотидан чиқарилишига, жарликлар майдонининг кенгайишига олиб келмоқда.

- Ерлар унумдорлигининг йўқолишига нафақат уларнинг бузилиши, эрозияга учраши, сув босиш ва шўрланиши сабаб бўлади, балки суғоришда қўлланиладиган сувлар сифатининг суғориш учун яроқсиз эканлиги ҳам катта таъсир кўрсатади. Шунинг учун ҳам суғоришда қўлланиладиган сувларнинг кимёвий таркиби тўлик ўрганилиши, баъзан эса уларнинг сифатини яхшилаш учун қўшимча тадбирларни қўллаш керак бўлади.
- Табиатни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан тўғри, оқилона фойдаланиш жуда муҳим аҳамиятга эга эканлиги ҳисобга олинган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг XI боб 50-моддасида: “Фуқаролар атроф табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишига мажбурдирлар”-деб белгилаб қўйилган. Шундан ҳам табиатга ва табиий ресурсларга нисбатан тўғри муносабатда бўлиши ва уни авайлаб асраш давлат аҳамиятидаги масала эканлигини кўриш мумкин.

Ерларни рекультивациясининг мохияти ва зарурияти

- Инсониятнинг ҳом-ашёга бўлган талаби кун сайин ортиб бориши уни ер қаъридан қазиб олиш суратининг ортиб боришига олиб келмоқда. Бундай майдонлар кўлами бир неча юз минг гектарни ташкил этмоқда. Марказий Осиё давлатлари ҳудудида бундай майдонлар 50000 га дан ортиқдир.
- Ер усти қатламининг бузилиши унинг энг асосий хоссасини –биомасса ҳосил қилиш қобилятининг йўқолишига, яъни биологик унумдорликнинг йўқолишига сабаб бўлади.
- Қазилма бойликларни қазиб олишда нафақат тупроқнинг унумдор қатлами, балки тарихан ҳосил бўлган табиий комплекс ҳам йўқолади. Геологик асоснинг устки қатламига катта зарап етказилади. Кўпинча, ер юзасига ўсимлик ва ҳайвонот дунёси учун зарали бўлган жинслар кўтарилади. Шунинг учун бундай ерларда табиий ҳолатда тупроқнинг ҳосил бўлиш жараёни (рекультивациясиз) атроф табиатидан тубдан фарқ қилиши мумкин.

- Рекультивация мажмуаси ичидан биринчи ўринда агротехник тадбирларининг бўшлиги тасдиқланган. Бунинг исботи сифатида бузилган ерларда дарахтлар экилган майдон тупроқлари таркибида 7-8 йилда табиий унумдор элементларнинг ҳосил бўлишини келтириш мумкин.
- Ер юзасига ер юзасидаги ётқизиклар ҳусусиятига тўғри келмайдиган тоғ жинслари чиқиши атроф-муҳитнинг ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ҳаётига ҳавф солувчи моддаларнинг пайдо бўлишига олиб келади. Бу моддалар табиий (шамол, сув) ва сунъий (инсон фаолият) кучлар таъсирида атроф-муҳитга тарқалиб, табиатни ўзгартириб боради ва табиатга жуда катта зиён етказади.
- Ер юзасига ер юзасидаги ётқизиклар ҳусусиятига тўғри келмайдиган тоғ жинслари чиқиши атроф-муҳитнинг ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ҳаётига ҳавф солувчи моддаларнинг пайдо бўлишига олиб келади. Бу моддалар табиий (шамол, сув) ва сунъий (инсон фаолият) кучлар таъсирида атроф-муҳитга тарқалиб, табиатни ўзгартириб боради ва табиатга жуда катта зиён етказади.

Рекультивация босқичлари (техник ва биологик рекультивация)

- Рекультивация бу ерларнинг биологик унумдорлигини, инженар-техник, мелиоратив, агротехник, агроиктисодий тадбирлар ёрдамида тиклаш. Рекультивация ишлари режаси ва унинг унуми бизнинг биологик унумдорлиги йўқолган ер майдонини ва уларнинг сифатини аниқ билишимизга боғлиқдир.
- Рекультивация ишларининг биринчи босқичи техник рекультивация ҳисобланади.
- Техник рекультивация-ерларни текислаш, шакллар хосил қилиш, рекультивация қилинадиган майдонларга унумдор қатlamни тўшаш, йўллар, гидротехник ва мелиоратив иншоотларни қуриш.

- Рекультивация ишларининг иккинчи босқичи биологик босқич ҳисобланади.
- Биологик рекультивация-техник рекультивациядан сўнг ҳосил бўлган майдонларда микроорганизларни жонлантириб, уларда ўсимлик ўсиши ва ҳайвонот дунёсини яшаши учун шароит яратиш мақсадида агротехник ва фитомелиоратив тадбирларни қўллаш орқали ерланинг хўжалик унумдорлигини тиклаш.
- Рекультивация ишларининг аксариятида текисланган юзага унумдор тупроқ қатламини тўшаш ишлари бажарилади. Шунинг учун ҳам бу ҳосил қилинган қатламнинг бошқа ишларни бажаришда сакланиши шартлиги, унинг йўқолиб кетишига йўл қўймаслигига катта эътибор берилиши керак.
- Унумдор тупроқ қатламини саклаш ва уни ҳимоялаш Ўзбекистон Республикасининг Ер кодексини 11-бобида келтирилган ва Конун билан ҳимояланади.

- Ўзбекстонда ҳозир рекультивация қилиниши керак бўлган майдон 29,6 минг гектарни ташкил этади. Шундан 9,0 минг гектари рекультивация қилиниб, қишлоқ хўжалигида ва бошқа хўжалик соҳаларида фойдаланилмоқда. Келажакда рекультивация қилинадиган ер майдони кўлами 20,6 минг гектарга етказилиши режалаштирилган.
- Ўзбекистон тоғ-кон саноат чиқиндилари билан банд бўлган ерлар кўпроқ Олмалиқ-Оҳангарон саноат тугуни худудида учрайди. Бу эса зудлик билан бундай ерларни рекультивация қилиш кераклигини тақазо этади.